

Algemene Kerkgeschiedenis

Een Inleiding

Verschillende Stromingen

Samengesteld door Levi H. Iengibe

VERSCHILLENDE STROMINGEN BINNEN HET CHRISTENDOM

Katholicisme

- [Rooms-katholieke Kerk](#)

Ontstaan

Volgens eigen zeggen met [pinksteren](#) rond 30 n.C. (www.katholiek.org).

Leerstellingen

De Rooms-Katholieke Kerk beroept zich op het [Oude](#) (inclusief de [Deuterocanonieke](#) boeken) en het [Nieuwe Testament](#) van de Bijbel, op de katholieke traditie en op het leergezag van Rome.

Geschriften

In het katholicisme staan drie boeken centraal: de Bijbel (inclusief de [Deuterocanonieke](#) boeken), het missaal (dat de Schriftlezingen, gebeden en vaste gezangen van de Mis bevat) en het getijdenboek of *brevier* (= een boek met lezingen, gebeden, psalmen, lofzangen en antifonen die monniken, priesters en vaak ook leken dagelijks bidden). Naast deze drie boeken zijn er nog vele andere boeken en documenten van wezenlijk belang: de pauselijke encyclieken en apostolische *exhortaties* (bul), de *Codex Iuris Canonici* (= het canoniek wetboek) en de teksten van de kerkvaders en heiligen. Ook de documenten van de verschillende Roomse congregaties en de Catechismus van de Katholieke Kerk zijn van betekenis. De officiële catechismus verscheen in 1993 onder het pontificaat van Johannes Paulus II. De toenmalige prefect van de Congregatie van de geloofsleer Joseph Kardinaal Ratzinger was voorzitter van de commissie die verantwoordelijk was voor de samenstelling ervan. Naast de officiële catechismus zijn er verschillende catechismussen in omloop die goedgekeurd zijn door de lokale bisschoppen.

De constituties, decreten en verklaringen van de [Concilies](#) werden in de 19de eeuw verzameld door de Duitse katholieke theoloog Heinrich Joseph Dominicus Denzinger (1819-1883) in de *Enchiridion Symbolorum et Definitionum* (eerste editie 1854), ook wel kortweg de 'Denzinger' genoemd. Dit werk, met name de editie van Adolf Schönmetzer, S.J., geldt tot de dag van vandaag als een referentiewerk voor de katholieke leer.

Statistieken

Structuur: 630 aartsbisdommen en patriarchaten 2167 bisdommen en apostolische administraties ca. 220.000 parochies ca. 1600 orden en religieuze gemeenschappen verspreid over ca. 180 landen (cijfers over 2009). In cijfers: Aartsbisschoppen en patriarchen: 573 Residerende bisschoppen: 1935 Diocesane + reguliere priesters: 410.593 Permanente diakens: 38.155 Vrouwelijke religieuzen: 729.371 Gelovigen: 1.181.000.000 (cijfers over 2009)

- Latijnse Kerk (waartoe 98% van de Rooms Katholieken behoort)

Oosters-Orthodoxe Kerk

Specifieke kenmerken

- **Canon van de Bijbel**; Volgens de LXX, dit betekent dat ook de Apocriefe boeken Tobit, Judah, extra hoofdstukken van Esther en Daniel, de Boeken van de Maccabeeën, het Book van de Wijsheid van Salomo, het Boek van Sirach, de Profetie van Baruch en het Gebed van Manasse zijn opgenomen in de Canon.
- **Doop**; Het in gehoorzaamheid aan Christus' opdracht door iemand in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest drievoudig onderdompelen. Het mysterie van de doop wordt voltrokken door de priester. Slechts in uiterste nood mag het door een leek worden gedaan, of bij het ontbreken van water door de dopeling driemaal in de lucht te heffen (*aerobaptismos*). De Doop wordt gevolgd en vervolmaakt door het *Mysterie van de Myronzalving*. Dit is de bezegeling van de Nieuwverlichte met de Heilige Geest. Het geheel vindt gewoonlijk vier tot zeven maanden na de geboorte plaats. De dopeling wordt door de peetouder ten doop gehouden.

- **De maagd Maria**; De Orthodoxe Kerk gaat er vanuit dat Maria als maagd Jezus ontving en dat ze daarna geen kinderen meer baarde; betreffende de halfbroers van Jezus gaan zij ervan uit dat onder "broer" ook andere betekenissen mogelijk zijn.
  - - Albanees-katholieke Kerk
    - Armeens-katholieke Kerk
    - Bulgaars-katholieke Kerk
    - Byzantijns-katholieke Kerk in Amerika
    - Chaldeeus-katholieke Kerk
    - Ethiopisch-katholieke Kerk
    - Grieks-katholieke Kerk
    - Hongaarse Grieks-katholieke Kerk
    - Italo-Albanees-katholieke Kerk
    - Koptisch-katholieke Kerk
    - Kroatische Grieks-katholieke Kerk
    - Maronitische Kerk
    - Melkitische Grieks-katholieke Kerk
    - Oekraïense Grieks-katholieke Kerk
    - Roemeense Grieks-katholieke Kerk
    - Roetheens-katholieke Kerk
    - Russisch-katholieke Kerk
    - Slowaaks-katholieke Kerk
    - Syrisch-katholieke Kerk
    - Syro-Malabar-katholieke Kerk
    - Syro-Malankara-katholieke Kerk
    - Wit-Russisch-katholieke Kerk

Protestantisme

Het **protestantisme** is een van de drie grote [stromingen](#) ([rooms-katholicisme](#), [oosters-orthodoxe kerken](#) en protestantisme) binnen het [christendom](#). Deze stroming is begonnen als een reactie tegen leerstellingen en praktijken in de middeleeuwse westerse kerk in West-Europa in de vroege 16de eeuw die bekendstaat als de reformatie.

Leer

De [Augsburgse confessie](#) (1530) was de eerste protestantse belijdenis, welke door door Melanchton was opgesteld en op de rijksdag te Augsburg op 25 juni 1530 werd voorgelezen aan keizer Karel V, waarin de leerstellingen naar voren kwamen.

De leerstellingen van protestantse kerkgenootschappen kunnen veel of weinig van elkaar verschillen, maar de meeste houden zich aan deze drievoudige kritiek op de roomse kerk:

- Sola fide, de mens kan uitsluitend door het geloof in Jezus Christus van zijn zonden worden gered.
- Sola gratia, alleen door genade kan de mens gered worden
- Sola scriptura, alleen door de Schrift (de Bijbel) maakt God zich aan de mens bekend

Twee bijkomende stellingen Solus Christus (Alleen Jezus Christus) en Soli Deo gloria (Alleen eer aan God) vervolledigen de protestantse leerstellingen tot de zogenaamde [vijf sola's](#).

In de 16de eeuw vestigden de volgelingen van [Maarten Luther](#) de evangelisch-lutherse kerken van Duitsland en Scandinavië. Gereformeerde kerken in Zwitserland en Frankrijk werden gevestigd door [Johannes Calvijn](#) en meer radicale reformatoren zoals Huldrych Zwingli. Thomas Cranmer reformeerde de Anglicaanse Kerk en John Knox vestigde later een meer radicale calvinistische commune in de Kerk van Schotland.

- **Protestantse Kerken**
  - [Protestantse Kerk in Nederland](#) (PKN)
  - Anabaptisme / Mennonisme / Wederdopers
    - [Amish](#)
    - [Baptisme](#)
    - Mennonieten (Doopsgezinden in Nederland)
  - Anglicanisme, Episcopalisme en Church of Ireland
  - Apostolische Kerken
    - Katholiek Apostolische Kerk

- Hersteld Apostolische Zendingkerk
  - Nieuw-apostolische kerk
- Calvinisme
  - Evangelische Kerk van de Boheemse Broeders (fusie met lutheranen)
  - Gereformeerd en Hervormd in België
  - Gereformeerd en Hervormd in Nederland
    - Contraremonstranten
      - [Nederlandse Hervormde Kerk](#) (in 2004 opgegaan in de [PKN](#))
        - Christelijke Gereformeerde Kerken
        - [Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika](#)
        - Gereformeerde Kerken in Nederland (in 2004 opgegaan in de [PKN](#))
          - Gereformeerde Kerken vrijgemaakt
            - De Gereformeerde Kerken in Nederland (hersteld)
            - Nederlands Gereformeerde Kerken
          - Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland
        - [Hersteld Hervormde Kerk](#)
        - Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland
      - Protestantse Kerk in Nederland (in 2004 ontstaan)
      - Remonstranten of Remonstrantse Broederschap
    - Gereformeerd en Hervormd in Zuid-Afrika
    - Églises Réformées Évangéliques (in Frankrijk)
      - Hugonoten
    - Presbyterianisme
    - Hongaarse Gereformeerde Kerk
- Charismatische beweging
- Congregationalisme
  - [Vrije Evangelische Gemeenten](#)
  - [Federatie van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland](#)
- [Darbisten](#) (in Nederland Vergadering van gelovigen)
- Evangelicalisme
  - Vineyardbeweging
- [Hussieten](#)
  - Taborieten
    - [Evangelische Broedergemeente](#) / Moravische Broeders / Hernhutters
  - Utraquisten
- Lutheranisme
  - Evangelisch-Lutherse Kerk (in Nederland sinds 2004 behorend tot de [PKN](#))
  - Evangelische Kerk van de Boheemse Broeders (fusie met calvinisten)
- Methodisme

Methodisme

Het **methodisme** is een stroming in het [protestantisme](#) met een wereldwijde aanhang van 25 miljoen leden (2004), overwegend in de Angelsaksische wereld.

Het methodisme vindt zijn oorsprong in de [18e-eeuwse](#) opwekkingsbeweging met [piëtistische](#) trekken in de [Anglicaanse Kerk](#). Het begon in 1738 met het Bijbelstudiegroepje van [John](#) en [Charles Wesley](#) en [George Whitefield](#). Na in het [Verenigd Koninkrijk](#) met succes diverse opwekkingsbijeenkomsten te hebben georganiseerd verspreidden de methodisten zich onder aanvoering van [Thomas Coke](#) in de [Verenigde Staten](#). In de loop der jaren deden zich diverse splitsingen voor die zich echter rond 1930 weer aaneengesloten hebben in de *Methodistische kerk*. Belangrijke kenmerken zijn:

- Enkel de [Bijbel](#) erkend als geloofsnorm, met aanvaarding van de [apostolische geloofsbelijdenis](#).
- Veel nadruk op de persoonlijke beleving en het streven naar morele en geestelijke volmaaktheid.
- Sociale bewogenheid (men streefde indertijd naar de afschaffing van de slavernij).

Een stroming die verwant is aan het methodisme en daarin ook haar wortels heeft, is die van de [Noorse broeders](#). Ook het [Leger des Heils](#) is ontstaan vanuit het methodisme.

Theologie

De meeste methodisten identificeren zich met het [Arminiaanse](#) concept van vrije wil, door [Gods](#) voorzienende genade, en zijn tegen het theologisch concept van absolute voorbestemming. Dit is het belangrijkste onderscheid tussen het methodisme en de calvinistische traditie in de gereformeerde kerken. Toch zijn er in gebieden met een sterke gereformeerde kerk [calvinistische](#) methodisten te vinden, bijvoorbeeld de [Presbyterian Church of Wales](#).

[John Wesley](#) had een grote invloed op de methodistische theologie. Hij wordt nog volop bestudeerd door theologen en predikanten. Veel van de doctrines werden ook uitgewerkt in de liederen van zijn broer [Charles Wesley](#). Aangezien het gemeenschappelijk zingen van liederen een belangrijk onderdeel was van de vroege [evangelicale](#) beweging schoot veel van de Wesleyaanse theologie op deze manier wortel.

Het methodisme gelooft in de traditioneel christelijke uitleg van de [Drie-eenheid](#): Vader, Zoon en Heilige Geest. Verder staat zij voor de orthodoxe uitleg wat betreft de menselijke en goddelijke natuur van [Jezus](#). De methodisten kunnen zich vinden in het [Apostolische geloofsbelijdenis](#) en de [Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel](#). Qua sacramenten sluit het methodisme aan bij de historische interpretaties en liturgie van de [Anglicaanse Kerk](#). Dat is voor een deel te verklaren omdat de broers Wesley beiden priester waren in de [Church of England](#). Zij erkenden de [doop](#) en het [Heilig Avondmaal](#) als de twee sacramenten die door Christus zelf zijn ingesteld.

De traditie geldt als belangrijke gezagsbron binnen het methodisme. John Wesley zelf reflecteerde veel op de [Bijbel](#) aan de hand van de geschriften van de [Kerkvaders](#). De traditie staat qua gezag niet gelijk aan de Bijbel, maar kan wel dienen als methode hoe de Bijbel geïnterpreteerd moet worden.

Arminianisme is een school van [soteriologisch](#) denken binnen het [protestantse christendom](#) gebaseerd op de theologische ideeën van de [gereformeerde](#) theoloog [Jacobus Arminius](#) (1560-1609) en zijn historische volgelingen, de [remonstranten](#). De discussie omtrent aanvaarding is bijna net zo oud als het christendom zelf, voorbeelden zijn [Athanasius](#)' en [Augustinus](#)' verdediging van 'erfzonde'.

Het Nederlandse arminianisme is oorspronkelijk verwoord in de [Vijf artikelen van de remonstranten](#) (1610), een theologische verklaring ondertekend door 45 predikanten en voorgelegd aan de [Staten-Generaal](#). Deze verklaring zal aan gereformeerde zijde in de [Synode van Dordrecht](#) beantwoordt worden door de [Dordtse Leerregels](#).

De vijf artikelen verdedigden:

1. [uitverkiezing](#) (en veroordeling op de dag des oordeels) wordt bepaald door het geloof of het ongeloof van de mens;
2. de verzoening, hoewel voldoende voor alle mensen, is alleen werkzaam voor de gelovige;
3. zonder hulp van de [Heilige Geest](#) is geen mens in staat om te reageren op de wil van God;
4. [genade](#) is niet onweerstaanbaar, en
5. gelovigen zijn in staat om zonde te weerstaan, maar kunnen nog wel steeds hun eeuwige redding verspelen door Gods genade af te wijzen.

Het kernpunt van het *klassiek arminianisme* lag in de stelling dat de menselijke waardigheid een onverkorte [vrijheid van de wil](#) vereist.

Sinds de 16e eeuw zijn veel christenen, van vele stromingen waaronder het [evangelisch christendom](#), beïnvloed door het arminiaanse standpunt.

Het arminianisme omvat in het meest nauwkeurige gebruik degenen die de oorspronkelijke opvattingen van Jacobus Arminius zelf bevestigen, maar de term kan ook worden opgevat als een paraplu voor een grotere groep van ideeën waaronder die van [Hugo de Groot](#) en [John Wesley](#). Er zijn twee belangrijke perspectieven op hoe het systeem wordt toegepast in detail: *klassiek arminianisme*, die Arminius ziet als haar boegbeeld, en wesleyaans arminianisme die John Wesley ziet als boegbeeld. *Wesleyaans arminianisme* wordt soms synoniem met [methodisme](#).

Binnen het bredere kader van de geschiedenis van de christelijke theologie is arminianisme nauw verwant aan het [calvinisme](#), en de twee systemen delen zowel de geschiedenis als vele doctrines. Toch worden ze vaak gezien als rivalen binnen het evangelicalisme door hun onenigheid in de leerstellingen van de goddelijke [predestinatie](#) en heil.

- Kerk van de Nazarener
- Leger des Heils
- Noorse broeders of Christelijke Gemeente Nederland
- Pentecostalisme of [Pinksterbeweging](#)

Pinksterbeweging

De **pinksterbeweging**, ook wel aangeduid als het *pentecostalisme*, is een [christelijke stroming](#) die ontstond aan het begin van de [20e eeuw](#) binnen [protestantse](#) kerkgenootschappen. De omvang van deze groeiende [beweging](#) werd aan het begin van de [21e eeuw](#) geschat op 400 miljoen aanhangers, inclusief de nauw verwante [charismatische beweging](#).

De pinksterbeweging legt sterk de nadruk op de belofte van de [Heilige Geest](#), die de [discipelen](#) van [Jezus Christus](#) volgens de [Bijbel](#) op de [Pinksterdag](#) ontvingen (zie [Joël 3](#) en [Handelingen 2.](#)) Theologisch kan ze gezien worden als stroming binnen het [evangelisch christendom](#) (waaronder ook [baptisme](#) en [methodisme](#)) door vier belangrijke punten: de noodzaak tot bekering, een activistische levensstijl, de nadruk op Jezus' kruisdood en een vrij letterlijke interpretatie van de Bijbel. Het grootste theologisch verschil is dat de pinksterbeweging meer nadruk legt op de Heilige Geest, [Glossolalie](#) (spreken in tongen) en de zogeheten [gaven van de Geest](#).

Geschiedenis

[William Seymour](#) (1870-1922) was een zwarte predikant uit [Louisiana \(VS\)](#) die door [Charles Parham](#) in aanraking kwam met het bidden in vreemde [tongen](#) (talen). Hij werd niet toegelaten in de traditionele presbyteriaans-protestantse kerk vanwege zijn huidskleur. Daarom vestigde hij zich als predikant in [Los Angeles](#) in de [Azusa Street](#). Daar ontstond in [1906](#) een opwekkingsbeweging waar de [doop met de Heilige Geest](#) centraal stond. De tongentaal werd beschouwd als het bewijs van deze doop.

De groep in Azusa Street was toen — zeer bijzonder in die tijd — multiraciaal. De pinksterbeweging tot 1960 wordt aangeduid als het *klassiek pentecostalisme*. Kerkgenootschappen die uit de pinksteropwekking ontstonden waren onder meer [Assemblies of God](#), [Church of God in Christ](#), [Church of the Foursquare Gospel](#) en andere. Deze beweging sloeg over naar Europa en ook naar Nederland, waar diverse zelfstandige gemeenten zich vormden. In 1907 vestigde zich in Amsterdam de eerste pentecostalistische kerkgemeente, onder leiding van [Gerrit Polman](#), de leider en vormgever van de beweging in Nederland.

Vanaf 1960 is er sprake van een hernieuwde opwekking in de Kerk, beginnende in de Episcopale kerk in Van Nuys (VS), met als bekende voorman [Dennis Bennett](#). Historisch wordt dit gezien als het begin van de zogenaamde *tweede golf*, de Charismatische beweging binnen de gevestigde kerken, eerst in de protestantse en later, gerekend vanaf 1967 en meer omstreken, binnen bisdommen van de Rooms-Katholieke Kerk. Bekendste persoon in deze beweging is [David du Plessis](#), een pinksterchristen die bruggen bouwde tussen diverse denominaties met als doel de ervaring van de Heilige Geest te verspreiden.

De *derde golf* is die van het neo-pentecostalisme van na 1980, dat meer nadruk legt op de overwinningskracht van Christus door de Heilige Geest in het normale leven. Bekend uit deze periode is [John Wimber](#), stichter van de [Vineyardbeweging](#). Ook bekend is de zogenaamde [Toronto Blessing](#), welke naam staat voor een krachtige uitstorting van de Geest in de Vineyard-gemeente in Toronto. Van hieruit heeft deze beweging zich sinds 1994 wereldwijd verspreid.

Organisatorisch zijn de pinkstergemeenten [congregationalistisch](#). Dat wil zeggen dat de plaatselijke gemeenten zelfstandig zijn en zelf beslissen of zij zich al dan niet bij een landelijke [koepelorganisatie](#) aansluiten, en zo ja bij welke. Contacten tussen gemeenten van verschillende koepels zijn gewoonlijk geen enkel probleem.

- Apostolische Kerk of Apostolic Church

- Assemblies of God
  - Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (in Nederland)
- Church of God in Christ
  - Volle Evangelie Bethel Kerk (in Nederland)
- [Hillsong Church](#)
- International Church of the Foursquare Gospel
  - Rafaël Nederland
- Eternal Light Ministries
- Pinksterbeweging in China
  - [Ware Jezuskerk](#)
- Pinksterbeweging in Nederland
  - Beréa Beweging
  - Landelijk Platform van de Pinkster- en Volle Evangeliebeweging
  - Stichting Johan Maasbach Wereldzending
  - [Nieuw Apostolische Reformatie](#)
- Quakers of Genootschap der Vrienden
- [Waldenzen](#)
- [Zevendedagsadventisme](#)